

El malson de Guinea

CARLES DECORS

Pagès editors
LLEIDA, 2018

NOTA INTRODUCTÒRIA

ELS PERSONATGES D'AQUEST LLIBRE FORMEN PART d'un projecte literari més ampli que parteix d'una visió personal, i fins a cert punt familiar, de la vida als Territoris Espanyols del Golf de Guinea després de la Segona Guerra Mundial. El projecte té com a leitmotivs principals la idealització d'aquestes formes de vida semifeudals, clarament en declivi, en contrast amb els processos de descolonització que s'escampen arreu del continent africà, els conflictes tribals i ètnics a l'illa de Fernando Poo (actualment Bioko), desconeguts per una gran part de colons de l'època, i la realitat política, econòmica i social que es vivia a la Península.

Tot i desenvolupar-se en diversos escenaris històrics perfectament recognoscibles, que serveixen de rerefons a les trames que s'entrecreuen, *El malson de Guinea* és una novel·la producte de la imaginació de l'autor. Per aquesta raó, els personatges que hi apareixen no coincideixen forçosament amb la realitat ni s'identifiquen exactament amb ningú, llevat d'aquells rigorosament històrics, o d'aquells, amb noms i cognoms reals, que hi intervenen esporàdicament. En aquest sentit, cal afegir que l'autor, de manera voluntària o involuntària, pot haver distorsionat alguns d'aquests personatges i fets històrics en passar-los pel sedàs de la ficció.

PREÀMBUL

ESTAVA DECIDIT A FER-HO, ja no hi havia ajornament possible. Disposava d'un mes i mig de vacances per endavant, amb els permisos i visats en regla, i només em faltava comprar el bitllet d'avió i passar pel tràmit indefugible de les vacunes i el tractament profilàctic contra la malària. Fins i tot ja havia comunicat a la Glòria, la meva segona exdona, que durant aquest període de temps no podria respectar el règim de visites de la nostra filla petita, la Irene (a la Glòria tant li feia, mentre continués rebent la transferència mensual). Al meu fill gran, el Marcel, que vivia a València amb la seva mare, li havia dit que ja ens veuríem pels volts de novembre, o si més no per Nadal (ell ja estava acostumat que ens veiéssim de tant en tant). A pesar de sentir-me una mica malament, per una absència massa llarga que em faria incomplir els meus compromisos com a pare, havia de reconèixer que el fet de sentir de ben a prop la possibilitat real del viatge a l'Àfrica m'excitava. Després de tantes incerteses i de plorar imaginàriament per l'absència d'un món (aquell món de les antigues colònies espanyoles al Golf de Guinea) que no havia aconseguit foragitar dels meus records, a la fi s'esvaïa l'ensopiment habitual, l'actitud pusil·lànime quan havia de prendre decisions valentes i la frustració de no poder modificar el curs de la història,

de la meua pròpia història. Per primera vegada era capaç d'entendre la voluntat pòstuma de les cartes del meu pare, en les quals, a mode d'epitafi, m'invitava a tenir un motiu per iniciar, finalment, el viatge a Guinea (el viatge que mai no va poder, o no va voler, fer amb mi). I també, per primera vegada en molt de temps, era capaç d'entendre que no podia revivre imaginàriament, i malaltissament, l'experiència d'una altra persona en lloc de viure la meua pròpia aventura, encara que fos seguint el seu rastre. Ras i curt, em feia l'efecte que m'havia deslliurat del record d'aquella absència idíl·lica que havia marcat els primers anys de la meua vida (i també una bona part de la meua vida posterior).

El detonant emocional que em va fer veure la llum per decidir-me, a la fi, a fer el viatge a la recerca d'un personatge que semblava de novel·la (a banda d'una nova lectura del testament epistolar del meu pare, si el podia anomenar així, i de la petició expressa d'una persona que havia coincidit amb ell a Guinea), havia estat una de les anotacions al dietari íntim escrit per la Pepita Blasco, la pintora valenciana de quadres idíl·lics de postes de sol i platges paradisiàques, amiga del meu pare i de la tieta Remei (a qui havia ensenyat l'art dels pinzells), a la qual veneraven tots els membres de la meua família que havien treballat i viscut a Guinea. Començava així:

Me'n vaig, me'n vaig i ell es queda amb eixa dona negra. No el tornaré a vore mai més, n'estic segura, i potser és una alliberació. Plore, Vicent creu que és perquè ens n'anem per sempre, i en part és cert, però també ploro de ràbia, d'amor, de gelosia, de decepció, de nostàlgia. El meu home me n'ha fet un munt, com tots els homes de sang calenta, però mai no m'ha enganyat amb el cor. I açò m'esgarra per dins...

Ara sentia que, per primera vegada, formava part lliurement de la història que el meu pare m'havia explicat després de mort (a través d'aquelles cartes que mai no

s'havia atrevit a lliurar-me en vida) i, de retruc, d'unes vivències que només jo havia d'experimentar sobre el terreny. Ja no es tractava només d'imaginar-me la vida a Guinea a través del personatge que el meu pare havia recreat a les cartes, ni de les dedicatòries d'amor de la Pepita Blasco escrites al seu dietari íntim (que ella mateixa m'havia deixat llegir), sinó d'anar a cercar aquest personatge de carn i ossos fins a convertir-lo gairebé en un heroi de ficció, i, de passada, conèixer de primera mà la terra on vaig ser engendrat i vaig estar a punt de néixer (segons J. M. G. Le Clézio, seguint una dita africana, els humans no naixem el dia en què sortim pel ventre de la nostra mare, sinó al lloc i l'instant en què som concebuts). Amb el que no comptava, un cop arribat al meu destí africà, era que aquella història africana acabaria identificant-se estranyament amb la meua, i també diferenciant-s'hi, com si existissin forces sobrenaturals oposades (els esperits errants dels indígenes) que pugnaven a favor o en contra dels meus propòsits. En definitiva, quan me n'anava del país, de camí a l'aeroport, els designis d'aquella tumultuosa i sincrètica providència, que sentia remorejar en el meu cap com si fos una olla de grills, em farien passar per uns moments d'angoixa similars als del personatge novel·lesc que havia anat a cercar (tal com ell els havia relatat).

OCTUBRE-NOVEMBRE DEL 1996

LA PERSONA QUE VA AGAFAR EL TELÈFON va dir-li que els tertulians de Guinea es trobaven en aquell bar tots els dies, a les set de la tarda, i, pel seu to de veu, semblava estranyada que algú preguntés per ells sense estar al corrent dels seus hàbits. El bar de la penya africana era al barri de Gràcia de Barcelona, en un carrer paral·lel al mercat de l'Abaceria i perpendicular a la Travessera. A fora no hi havia cap rètol que l'identifiqués amb algun nom africà (tan sols hi deia *Bar* i el nom del carrer). Tal com s'hi entrava, a l'esquerra, hi havia quatre taules de marbre, una taula de billar americà i un futbolí. La barra, llarga i estreta, era a la dreta. A la paret del darrere de la barra, hi penjava un mirall antic, ennegrit per les vores, i un munt de fotografies africanes en blanc i negre: n'hi havia de dones negres ballant amb els pits punxeguts a l'aire, de colons amb salacot, camisa safari, pantalons curts i mitjons fins als genolls, d'hisendes i cabanes indígenes, d'operacions d'ensacat de cacau, de cacauers amb les panotxes ben madures, de vaixells carregant o descarregant caixes i sacs, de safaris amb elefants, de dones blanques amb vestits estampats i pameles passejant per platges de palmeres inclinades al sol.

El cambrer era un noi amb rastes i barba desacurada. Duia diverses arracades a les orelles, ben arrengherades, i

un pírcing al nas. Xerrava amb l'únic client del local: una dona grassa i de pell bruna que devia doblar-li l'edat. La dona s'asseia en un tamboret de ferro i escai. Duia una minifaldilla de cuir, mitges negres i botins. El noi va tardar uns segons a atendre'l. Ell es va identificar com la persona que havia trucat per telèfon per preguntar pels tertulians de Guinea que es reunien allí. El cambrer va arrufar el nas, va mirar-lo de fit a fit, com si busqués en el seu aspecte extern algun signe que pogués associar amb l'Àfrica o els tertulians, i, sense badar boca, va indicar-li que anés cap a l'interior del bar.

Al fons del bar, en una mena de zona reservada, hi havia quatre homes grans al voltant d'una taula. Un llum esfèric que penjava d'una tija ressaltava el verd del tapet i deixava en la penombra els caps dels tertulians. Jugaven al dòmino i bevien brandi amb sifó (un *saltito*, com es deia a l'època colonial).

—Disculpeu, senyors: ¿La penya guineana?

Tots quatre van alçar els ulls astorats.

—Vaja, no sabia que fóssim una penya —va dir l'home que duia ulleres fosques i fumava un caliquenyo.

—Ni jo —va reblar l'home que duia un bigoti retallat.

—És clar que ho som —va replicar l'home que duia corbata de llacet—. No en faci cas, jove. Digui'm, ¿a qui busca, en concret?

—Permeteu-me que em presenti: sóc en Lluís Artigues, fill d'en Lluís Artigues de Requesens, que va ser gerent de les finques de Requejo i Alsina, a Fernando Poo.

—Ja m'ho pensava, jo, que era vostè, des del moment que l'he sentit preguntar per la penya guineana —va dir l'home de les ulleres fosques i el caliquenyo.

—A veure, a veure, jove, apropi's a la llum perquè puguem reconèixer-lo —va dir l'home del llacet—. Sí, és clar, no ha canviat gaire des del dia de l'enterrament.

—Hi vam anar tots els que som aquí..., o gairebé tots —va dir l'home de les ulleres fosques i el caliquenyo—. ¿Se'n recorda, de nosaltres, oi? Ens va presentar la seva tieta Remei, bona amiga nostra de Guinea.

—¿La tieta Remei? És clar. Ara que ho diu sí que els recordo..., una mica..., han passat més de tres anys...

—Té una salut de ferro, la seva tieta. L'any passat encara va venir a sopar amb tota la «penya». Una llàstima, sí senyor, la mort del seu pare, tot i que no volia formar part de la tertúlia —va intervenir per primer cop l'home gras i alt amb residus de cabells pèl-rojos per les temples.

—Però va venir a alguna reunió, Uribe, com molts altres que no són fixos —va dir l'home del bigoti retallat—. Vinguí, seguí aquí amb nosaltres, i expliqui'ns.

El nom que acabava de sentir el va sotraguejar: Uribe! Segur que era el mateix Uribe de les cartes del seu pare (per la descripció hi encaixava). Calia anar amb compte, doncs. Fent cas de les instruccions de l'home del bigoti retallat, va seure en un extrem de la taula, entre l'home del llacet i el de les ulleres fosques i el caliquenyo. Llavors ell els va explicar, sense entrar en altres detalls més compromesos, que el seu pare li havia llegat unes cartes sobre com era la vida a Guinea en una plantació de cacau, i que en aquells escrits apareixia sovint una persona per la qual semblava sentir una admiració especial, tot i que no compartia algunes conductes de la seva vida. Va dir-los, també, a tall de justificació, que ell era economista, gestor cultural i historiador (això últim s'ho va inventar de sobte, per fer més versemblants els seus arguments), i que tenia intenció de fer un treball sobre la vida d'aquella persona en concret i les relacions socials a les antigues colònies espanyoles a l'Àfrica. Per aquesta raó estava decidit a viatjar a Guinea Equatorial, l'antiga Guinea Espanyola, concretament a Malabo, el nom actual de la Santa Isabel colonial. Quan va pronunciar el nom de la persona

en qüestió, sense que ningú el preguntés, els quatre homes es van sobresaltar i van coincidir a clavar-li la mirada.

—Tomàs Rimbau! Oi tant que sí. Planas! —va requerir l'home de les ulleres fosques i el caliquenyó—, una vegada ens vas explicar que el vas veure...

—Sí, d'això farà..., no sé..., em sembla que va ser l'any 1973, quan vaig anar a Fernando Poo..., bé, ara es diu Bioko, amb un contracte per vendre banyeres i sanitaris de luxe a diversos ministres del govern de Guinea Equatorial. Ha, ha, ha... Va ser increïble, aquell viatge, ja us n'he parlat més d'una vegada. Les antigues cases colonials amb tot d'amistançades en roba interior i *déshabillées*. Tenien unes tetes, i uns culs...

—Planas!, no siguis poca-solta. No era la pregunta...

—Perdoneu. Doncs..., el vaig veure, sens dubte, i vaig tenir temps de filmar-lo. No sé com em van donar el permís per anar amb una càmera de vuit mil·límetres per l'illa, però així va ser, ho juro per Déu. A ningú no l'hi donaven, em consta, en canvi a mi... Em sembla que vaig enviar una còpia de la pel·lícula al seu pare. ¿Per casualitat l'ha vista?

—Sí, l'he vista.

—Aleshores ja sap del que parlo. Maques, les negres, ¿oi? Bé, doncs, l'home blanc anava dins d'una vella camioneta Chevrolet, assegut al costat del conductor, que era un negre. Duia ulleres fosques, de cul de got, i els pocs cabells que li quedaven se'ls pentinava cap a enrere. Jo no el coneixia personalment, a en Rimbau, però els trets coincidien amb la descripció. De la seva història a Guinea, no en sé gaire, tan sols el que heu explicat vosaltres, sobretot tu, Balcells.

—Bé, què voleu que us en digui, jo. En Rafel Izquierdo, que al cel sia, sí que ens podria haver contat moltes coses. I en Ramon Sangenís, però ara és a Malabo. Pel que jo sé, en Rimbau va fer com aquell escultor paísà seu, ¿com es deia? Modest..., Modest Gené, que esculpia imatges de

verges i sants, i també bustos del president Macías. Quina casualitat, que tots dos fossin de Reus.

—Sí, ja ho pot ben dir, perquè jo també hi vaig viure, a Reus. Ens hi vam traslladar quan el meu pare va tornar de Guinea, al juny del 1964, per treballar d'encarregat de les finques i fàbriques del senyor Giralt, que també tenia propietats a Guinea. El coneixien, ¿oi? Jo acabava de complir deu anys. Set anys després vam tornar a Barcelona, casualment quan vaig començar la carrera. Al meu pare li van oferir la feina de secretari del Col·legi d'Enginyers Tècnics Agrícoles de Catalunya, i va pensar que ja era hora de tornar a casa i treballar tranquil·lament en una oficina. El que va succeir, però, és que el senyor Giralt va morir i la seva vídua no va voler respectar els pactes verbals que tenia amb el meu pare. Sort, doncs, que de seguida va rebre aquell oferiment providencial. O sigui que, a Reus, m'hi vaig passar pràcticament tota l'adolescència.

—Caram!, potser que muntem una sucursal de la penya a Reus, segur que n'hi trobaríem uns quants més que encara resisteixen, com nosaltres. Ara em vénen al cap els Callizo, que residien a Bata, i els Barceló, i els Manchado, i els Rosales, i els Galícia... No, els Rosales eren de Sant Carles de la Ràpita, i els Galícia de València (la muller havia estat una gran ballarina russa, de nom Olga Poliakoff). Fa tant de temps que no ens veiem, tots plegats... En fi, com li deia, tant en Rimbau com en Gené es van amistançar amb una negra, o amb més d'una, i per aquesta raó es van quedar a viure allí. Tots dos són uns ennegrits, uns blancs que han preferit viure com a negres.

—Amb el meu pare vam visitar la dona d'en Gené, a Reus, quan el meu pare encara feia algun viatge esporàdic a Guinea, i uns anys després, la d'en Rimbau. La dona d'en Gené era andalusa, si no m'erro, i tenia una filla de cabells rossos, molt maca de cara, però una mica inexpressiva. Devia tenir la meva edat. Vivia a pocs metres de distància de

la dona d'en Rimbau, al costat de la plaça del Condesito, però pel que explicava el meu pare em fa l'efecte que no es parlaven gaire (com els seus marits, ja que en Rimbau era republicà i en Gené proper al Règim). A la dona d'en Gené, el meu pare no es va atrevir a dir-li la veritat: que s'havia ajuntat amb una negra i no tenia intenció de tornar mai més a la Península. D'alguna manera la va consolar i li va donar falses esperances, o excuses de l'estil que el seu marit estava fent escultures en un punt de l'interior de la selva i no hi havia telèfon, i que a la mínima que pogués es posaria en contacte amb ella. Llavors recordo que la dona, amb els ulls envermellits i la veu entretallada, va prémer les mans de la seva filla (que semblava com absent) i va dir: «Potser tens raó, Lluís, que no hi ha telèfon allà on és, però podia haver tramès alguna carta, o donar-te-la personalment a tu, quan el vas veure a Guinea». Va ser molt trist, igual que en el cas de la dona d'en Rimbau.

—I tant que sí, són històries prou amargues, i gairebé paral·leles. Que petit que és el món. Potser tu en saps alguna cosa més, Perejoan, de la dona d'en Rimbau?

—Poc més. A excepció del rumor que en Rimbau va tornar fa uns anys i la seva dona el va perdonar. Però jo no l'he vist, ni cap de vosaltres. Hauríem de telefonar a en Sangenís, a Malabo, ell sí que ens faria sortir de dubtes. O escriure la Pepita Blasco, a València, que segur que en sap alguna cosa. O anar a veure directament la seva dona, a Reus, que em sembla que encara viu, tot i que jo no m'hi atreveixo.

—¿Per què no em pregunteu a mi, que sóc qui més relació va tenir amb ell?—va intervenir l'Uribe—. ¿És que penseu que no puc trencar els meus propis juraments? Potser ha arribat el moment de dir tot el que no m'he atrevit a dir durant aquests anys.

Tothom va emmudir. L'Uribe va aixecar-se amb prou feines, va esbufegar un parell de cops, va agafar el bastó i,

fent un gest com de demanar disculpes a la resta de companys per abandonar la partida, va pregar-li que l'acompanyés un moment a la barra, per poder parlar més tranquil·lament. L'home caminava amb dificultat, arrossegant la cama esquerra i carregant el cos a l'altra. Encara bo que duia el bastó, va pensar. Va saludar la dona que era asseguda a la barra parlant amb el cambrer, la qual li va correspondre amb un somriure de complicitat, va faltar el cul en un tamboret sense deixar de recolzar-se amb el bastó, i va demanar un parell de *saltitos* amb gel (tot donant per fet que a ell també li agradava el brandi amb sifó).

—Ja veu com he de caminar, per culpa dels negres, d'un en especial. A Guinea em vaig acabar de recuperar prou bé d'una ferida de guerra a la cama; fins i tot ningú no se n'adonava, però aquelles maleïdes *juventudes en marcha con Macías* que apallissaven blancs indiscriminadament, o a consciència, en el meu cas... Disculpi, no era de les meves misèries i malifetes que volia parlar-li. El meu nom complet és Pablo Uribe Guerenabarrena, separat, però a Guinea escrivien els dos cognoms junts. No me'n preguntí la raó, perquè ni jo mateix la sé. Suposo que algú de la duana s'equivocaria i ja em va quedar així. Tothom em deia Uribeguerenabarrena, encara que fos més llarg i difícil de pronunciar, o Uribe, és clar, però només els amics de confiança. Sóc basc, no cal dir-ho, però ja fa molts anys que visc a Barcelona. Fins i tot m'he tornat una mica catalanista, per culpa d'aquesta colla de galifardeus que acaba de conèixer, els únics amics de debò que em queden. Ara, d'això a dir, com diuen alguns, que Catalunya és també una colònia d'Espanya hi ha un abisme, vostè se'n pot fer càrrec. Aquí no hi ha negres autòctons, vull dir races diferents, o ètnies... Aquest Aznar que ara mana serà el que vostè vulgui, però no és d'una raça o d'una ètnia diferent als bascos o als catalans. El seu avi era basconavarrès, d'Etxalar.

© del text: Carles-Josep Decors Alfonso, 2017

© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2018

Sant Salvador, 8 - 25005 Lleida

www.pageseditors.cat

editorial@pageseditors.cat

Primera edició: gener de 2018

ISBN: 978-84-9975-941-8

DL L 7-2018

Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S.L

www.bobala.cat

← imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, <www.cedro.org>) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.